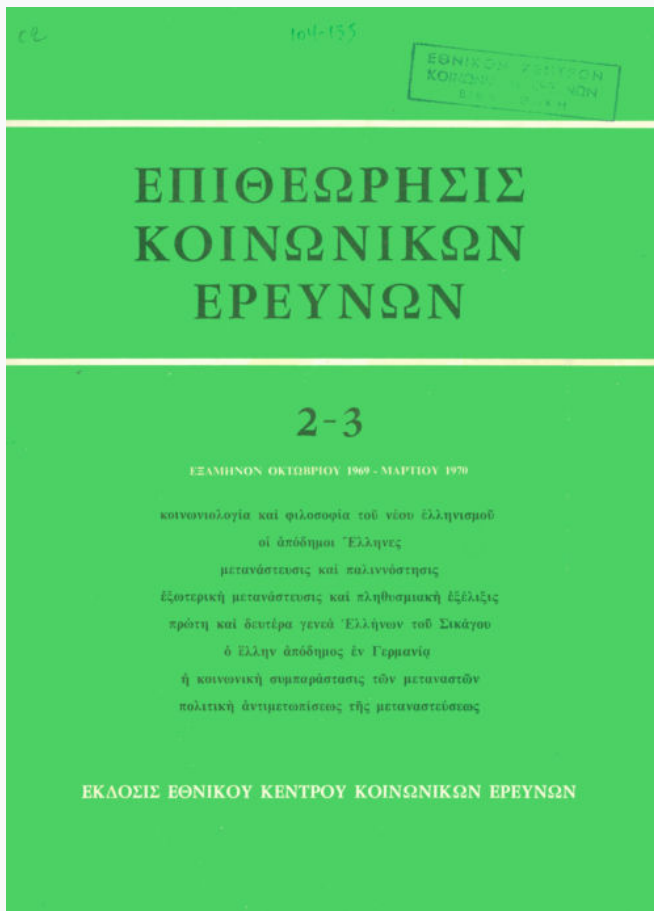

The Greek Review of Social Research

Vol 2 (1970)

2-3

Ο Έλληνας απόδημος εν Γερμανία: Ψυχολογική και κοινωνικο-οικονομική εμπειρική έρευνα

Νικόλαος Γ. Παπαδόπουλος

doi: [10.12681/grsr.400](https://doi.org/10.12681/grsr.400)

Copyright © 1970, Νικόλαος Γ. Παπαδόπουλος

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

Παπαδόπουλος Ν. Γ. (1970). Ο Έλληνας απόδημος εν Γερμανία: Ψυχολογική και κοινωνικο-οικονομική εμπειρική έρευνα. *The Greek Review of Social Research*, 2, 142-143. <https://doi.org/10.12681/grsr.400>

Ο ΕΛΛΗΝ ΑΠΟΔΗΜΟΣ ΕΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Ψυχολογική και κοινωνικο-οικονομική εμπειρική έρευνα

ύλτο

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, Καθηγητού

‘Ο συγγραφέας διεξήγαγε την έρευνα κατά τās εν Γερμανία σπουδās του, τὸ έτος 1964. Τὸ θέμα υπέδειξε εις αυτόν ὁ διευθυντής του Ψυχολογικοῦ Ἰνστιτούτου του Πανεπιστημίου Βόννης, καθηγητῆς κ. Hans Thomae.

Σκοπὸς τῆς έρεύνης ἦτο ἡ μελέτη: α) τὸν κινήτρων ἀποδημίας τὸν ἑλλῆνων ἐργαζομένων εἰς Δυτικὴν Γερμανίαν, β) τὸν προβλήματα τὰ ὁποῖα προκύπτουν ἐκ τῆς ἐκεῖ ἐργασίας ὡς καὶ τῆς ἐν γένει ζωῆς τὸν.

Ἡ μέθοδος ἡ ὁποία ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὴν συλλογὴν τὸν ὑλικοῦ ἦτο ἡ συνέντευξις βίσει ἐρωτηματολογίου.

Τὰ πρόσωπα τῆς έρεύνης ἦσαν 30 ἐν ὄλῳ, ἡλικίας 18-50 ἐτῶν, ἐκ τὸν ὁποίων οἱ 19 25-35 ἐτῶν. Ἐς αὐτῶν οἱ 19 ἦσαν ἐγγαμικοὶ καὶ οἱ 11 ἄγαμοι. Προῆρχοντο ἐξ ἄγροτικῶν κυρίως περιοχῶν (24) καὶ ἦσαν κατὰ τὸ πλείστον (21) γεωργοὶ καὶ χειρωνακτες. Ὡς πρὸς τὴν σχολικὴν παιδείαν, οἱ 23 ἦσαν ἀπόφοιτοι Δημοτικοῦ Σχολείου, 4 Γυμν. συμπληρώσει ὀρισμέναις τάξεσι Γυμνασίου, 3 δὲ ἦσαν ἀπόφοιτοι αὐτοῦ. Ὁ χρόνος παραμονῆς αὐτῶν ἐπὶ τὴν Δυτικὴν Γερμανίαν ἐκμαίνοστο ἀπὸ ἐνὸς μηνὸς μέχρι τεσσάρων ἐτῶν.

Ἐκ τῆς έρεύνης προέκυψαν ὀρισμένοι ἐνδιαφέροντα μαρτυρία, τās ὁποίας παραθέστω ἀκολουθῶς:

Κίνητρα ἀποδημίας

Διὰ τοὺς 27 ἐκ τὸν 30 (90%) τὰ κίνητρα ἀποδημίας ἦσαν οικονομικά. Αἱ ἐπιμέναι ἀπαντήσεις συνοψίζονται ἐν πολλοῖς τās ἀπαντήσεις καὶ τὸν ὑπολοίπων.

«Τὸν τελευταῖο χρόνο δὲν πῆραμε τίποτε ἀπ’ τῆς δουλειῆς μας. Αὐτὸ ἦταν μιὰ «μόρφη μιὰ σκέφτηκα νὰ φύγω, ἀλλὰ «μόνο μιὰ ἀφορμὴ, καὶ δὲν ἦταν μόνο αὐτή. Τὰ χάρωφια δὲν μοῦ δίνουν καμιά ἀσφάλεια, γιατί ἤθελα νὰ ζῶ καλύτερα, νὰ μὲν μὴ κἄνω κάτι ὁ ἴδιος καὶ νὰ μὴ «ζῶ ἀπ’ αὐτὰ πού πῆρα ἀπὸ τὸν πατέρα μου. Ἦθελα νὰ καλύτερογὴ τὴ ζωὴ μου, νὰ μὴ μείνω γεωργός, γιατί ὁ γεωργός «κεῖνὸ τὸ τελευταῖο ἐπάγγελμα γιὰ μᾶς ἐκεῖ, ὁ ἀργότερος δὲν ἔχει καμιά ἀξία στὴν «οικονομία.»

«Σκέφτηκα, ὅσο ἔχω χρέη στὴν τράπεζα, θάταν καλὸ νὰ μὲ περιμένουν εὐφρορία, γιὰ νὰ πάω χρήματα, ἀλλὰ νὰ φύγω στὴ Γερμανία, γιὰ νὰ μπορέσω γρηγορότερα νὰ τὰ ἐξοικονομήσω.»

«Ἀκουγα ἀπὸ ἄλλους, ὅτι στὴ Γερμανία κερδίζουν πολλὰ χρήματα, καὶ σκέφτηκα καλὸ θάταν νὰ πάω καὶ ἐγώ. Δὲν εἶχα τίποτε συγκεκριμένο στὸ μυαλό μου.

«Σκέφτηκα μόνο, ἂν θὰ κέρδιζα, κάτι θὰ «μπορούσα νὰ κάω, ν’ ἀγοράσω ἕνα φορτηγὸ καὶ νὰ κάω μεταφορές, μιὰ πού «ἦμουν στὸ στρατὸ ὁδηγός.»

«Τὸν τελευταῖο χρόνο, ἦταν ἄρρωστο ἡ «γυναίκα μου, δανείστηκα χρήματα καὶ «ἀπὸ ὅσα πῆρα ἀπ’ τὰ σιτάρια δὲν «πόρεσα νὰ τὰ ἐπιστρέψω, καὶ ἂν θὰ τ’ ἄφωνα «γιὰ ἄργότερα, θὰ αὐξάνονταν οἱ τόκοι. «Γι’ αὐτὸ σκέφτηκα ὅτι καλὸ θάταν νὰ «φύγω στὴ Γερμανία, γιὰ νὰ κερδίσω «περισσότερα χρήματα καὶ ἔτσι ν’ ἀντε- «πεξέλθω στὶς ὁσκολίες.»

Οἱ λοιποὶ 3 (10%) ἐκ τὸν ἀνωτέρω 30 ἀναφέρουν ὡς κίνητρα ἀποδημίας τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἀλλάξουν τρόπον ζωῆς, τὴν ἱκανοποίησιν τῆς περιεργασίας τὸν, ὡς καὶ ἄλλους δευτερευόντας, καθαροὺς προσωπικοὺς λόγους:

«Πολλὰ χρήματα δὲν εἶχα, ἀλλὰ οὐτε «καὶ μεγάλες ἀνάγκες, πάντοτε εἶχαμε λε- «φτὰ στὴν τσέπη. Σκέφτηκα ὅμως ν’ ἀλλάξω τὴ δουλειά μου μαρκαγοῦ καὶ τού «γεωργοῦ μὲ μιὰ καλύτερη. Ἦθελα ἐπί- «σης σάν νέος νὰ δῶ κάτι, νὰ μάθω κάτι «καὶ νὰ διασκεδάσω. Ὅπως ὅλοι οἱ νέοι, «εἶχα καὶ ἐγὼ τὴν περιέργεια καὶ ἤθελα «νὰ ζῆσω κάτι διαφορετικὸ ἀπ’ ὅτι στὸ «χωριό μου.»

«Ἡ κυριώτερη αἰτία πού μ’ ἔκαμε νὰ «σκεφθῶ νὰ φύγω ἦταν τὸ ὅτι ἤθελα νὰ «δῶ καὶ ἐγὼ κάτι. Σκέφτηκα, εἶμαι ἐλευ- «θερος ἀκόμη καὶ μπορῶ νὰ ταξιδέψω στὴ «Γερμανία καὶ νὰ δῶ πὼς εἶναι ἐκεῖ. Φυ- «σικά, τὸ ὅτι θὰ κέρδιζα χρήματα, ἦταν «ἐπίσης μιὰ αἰτία, ἀλλὰ μὴ ἐνδιέφερε νὰ «κερδίσω τόσα, ὅσα θὰ χρειαζόμουνα γιὰ «τὸ ταξίδι καὶ γιὰ τὰ ἐξόδα στὴ Γερμα- «νία, ὅσο θὰ ἔμενα ἐκεῖ.»

«Ἦθελα νὰ δῶ τὴ Γερμανία, πού εἶναι «τὸ κέντρο τῆς Εὐρώπης· τόσα πολλὰ λένε «γιὰ τὴν εὐρωπαϊκὴν ζωὴ στὴν Ἑλλάδα καὶ «ἤθελα νὰ τὴν γνωρίσω. Ἦ περιπέτεια, «τὸ νὰ δῶ κάτι νέο, κάτι ἄγνωστο, νὰ «γνωρίσω ἄλλες χῶρες καὶ ἀνθρώπους μὲ «παραινκίνοσε πάντοτε, γιατί μοῦ ἀρέσει «νὰ ζῶ μὲ περιπέτεια... Ἐνας ἀνθρώπος «χωρὶς περιέργεια, χωρὶς περιπέτεια, εἶναι «ἄδρασ ἕνα ζῶο, γιὰ μένα.»

«Ἦθελα κάπως νὰ φύγω, νὰ πάω νὰ «γνωρίσω μιὰ ἄλλη ζωὴ, νὰ διακόψω τὸ «δεσμοῦ μου μὲ τὸ κορίτσι καὶ νὰ τὸ ξε- «χάσω... Νὰ ἀγοράσω ἕνα αὐτοκίνητο...

«Εἶχα ἐπίσης μιὰ σκέψη γιὰ σπουδές.»

«Ἦρθα στὴ Γερμανία ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά «γιὰ νὰ μπορέσω νὰ ξεφύγω ἀπ’ αὐτὴ τὴν «κατάστασι (=συνεχεῖς ἐριδες μὲ τὸν πα-

τέρα). Ἔπειτα, γιὰ νὰ μάθω κάτι ἀπὸ «μηχανές, νὰ διορθῶν αὐτοκίνητα, κτλ., «πού μὴ χρειαζόμην γιὰ τὴ δουλειά μου. «Ἦ ἕτερα ὅτι κάτι τέτοια τὰ μαθαίνει κα- «νεὶς ἐδῶ κατὰ τὸν πῶ εὐκόλο τρόπο.»

Προβλήματα ἐκ τῆς ἐκεῖ παραμονῆς

Ταῦτα ὀφείλονται, κατὰ τὸν συγγραφέα καὶ τὰ πορίσματα τῆς έρεύνης του, εἰς ὁσχερείας τās ὁποίας ἀντιμετωπίζουν οἱ ἀποδῆμοι ἐξ αἰτίας τῆς γλώσσης, τὸσον εἰς τὴν ἐργασίαν τὸν ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐν γένει ἐπικοινωνίαν τὸν μετὰ τὸν γηγενῶν, εἰς τās κλιματολογικὰς συνθήκας, τās συνθηκὰς ἐργασίας καὶ τὸν διαφορετικὸν ἐν γένει τρόπον ζωῆς. Καθίστανται δὲ αἱ ὁσχερείαι αὐταὶ εἰς ἐντονότεραι λόγῳ τὸν ὑψηλὸν προσδοκίον τὸν μεταναστῶν περὶ τῆς ζωῆς, τὸν ἄμοισθὸν, ὡς καὶ τὸν συνθηκῶν ἐργασίας ἐν Γερμανίᾳ, καὶ αἱ ὁποῖα, ὡς εἶναι φυσικόν, διαπεύδονται, ὡς ἐμφανίζεται ἐκ τὸν ἑξῆς ἀπαντήσεων:

«Μὲ τὴ γλώσσα ἐνίωσα τὴν πρώτη με- «γάλη ἀπογοητεῖσι. Κανεὶς δὲν ἂν ἀνάγ- «καεὶ νὰ σιωπήσω, ἀλλὰ ἐγὼ ἦμουν ἀναγ- «κασμένος νὰ σιωπῶ.»

«Ὅταν φτάσαμε στὸ σταθμό, εἶδα ὅτι «ἄρισκόμαστον σὲ ἕνα τελείως ἄγνωστο «κόσμο. Δὲν ἔξεραμ καν πὴν βρισκόμα- «σαμε. Εἶχαμε τὸ συναισθημα σάν νὰ πέ- «σαμε ἀπ’ τὸν οὐρανόν. Ὅλοι σχεδόν ἔλε- «γαν ὅτι τὸ καλύτερο θὰ ἦταν εἰάν ἐπι- «στρέψωμε ἀμέσως, μὲ τὸ ἐπόμενο τραῖνο. «Δὲν μπορούσαμε νὰ μιλήσωμε. Τὸ ἔξερα- «με, βέβαια, ὅτι δὲ ἂν μπορούσαμε νὰ «συνεννοουεθα, ἀλλὰ ἄλλο νὰ τὸ σκέ- «πεται κανεὶς καὶ ἄλλο νὰ τὸ ζῆ στὴν «πραγματικότητα.»

«Ἦμουν σάν νὰ βρισκόμουν σ’ ἕνα «χῶος. Ἐνίωθα σάν μιὰ μηχανή, χωρὶς νὰ «μπορῶ νὰ μιλῶ, χωρὶς νὰ ἔξερω πὴν ἔπε- «ρε νὰ συμπεριφέρωμαι, τι περιμένα ἀπὸ «μένα, τι ἔλεγαμ σὲ μένα... Εἶχα χάσει «τὸν ἐαυτὸ μου...»

«Τὸ κλίμα γενικά, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ κιόλας, «δὲ στενοχώρησε πολύ, καὶ μάλιστα μοῦ «πέφτει σάν βῆρος ἀκόμη τῶρα αὐτὴ ἡ «ἠμίχλη, αὐτὴ ἡ σκοτεινία...»

«Ἐνίωθα σάν κάτι νὰ μοῦ ἔλειπε, ἴσως «ἔδεικνεν ἡ καθαρότητα τῆς δικῆς μας ὀ- «τυμοσφαιρας, ἐκείνη ἡ ἡρέμια.»

«Καὶ μὲ τὴ δουλειά ἀπογοητεύτηκα, «γιατί τὰ ἀνακατήματα μὲ τὰ ὑλικά τὸν «οτιμέντου καὶ ὅλα αὐτὰ μᾶς μάστον τὰ «δὲχατλα. Ἦμωστον σὲ ἄλλες δουλειές «συνυπαισμένομ καὶ γι’ αὐτὸ μᾶς ἦταν ὁσ- «κολοκίσι τὴν ἀρχῆ. Μᾶς διηγούσαν στὴν «Ἑλλάδα, ὅτι οἱ δουλειές στὴ Γερμανία «εἶναι πολὺ εὐκόλες: Ἰπατάς ἕνα κομπὶ «καὶ ἐργάζονται οἱ μηχανές, καὶ ἄλλα. «Ἦ ἄλλα ἀμέσως διαπιστώσει ὅτι ὅλα αὐτὰ «ἦταν παραμύθια. Μᾶς τὰ διηγούσαν αὐτὰ «γιὰ νὰ μᾶς κάνουν τὴν ἐντύπωσι ὅτι «εἶδαν καὶ ἔξεραμ πολλὰ καὶ εἶναι σπου- «δαῖοι. Αὐτοὶ πού ἔρχονταν μὲ ἀδεια μᾶς «τὸν ἔλεγαμ αὐτὰ, καὶ ἄλλοι πάλι μᾶς εἶο- «νταν ὄχι ἀκριβεῖς πληροφορίες γιὰ τῆς «δουλειῆς στὴ Γερμανία.»

«Βρῆκα διαφορετικὲς ἀπ’ ὅτι περιμένα,

»καί ἀπ' ὅτι ἔλεγαν ἄλλοι καὶ οἱ ὑπεύθυνοι στὴν Ἀθήνα, τίς δουλείες. Οἱ πιὸ πολλοὲς εἶναι δύσκολοι καὶ παρ' ὅλα αὐτὰ δὲν παίρνουμε πολλά. Ἡ δική μου δουλειὰ εἶναι βαριά καὶ λεπτή δουλειά, πρέπει νὰ δουλεύει κανεὶς ἐκεῖ με προσοχή. Ἄν μου τὰ εἶχε ἐξηγήσει κανεὶς ὅλα αὐτὰ ἀκριβῶς, ὅπως εἶναι στὴν πραγματικότητα, δὲν θὰ ἐρχόμουν με κανένα τρόπο. Τὸ νὰ γυρίσω πίσω τώρα δὲν εἶναι εὐκόλο, γιατί εἶμαι τώρα ἐδῶ καὶ μάλιστα ἀφοῦ ζῶδεμα τόσα χρήματα δέκα μέρες στὴν Ἀθήνα.»

«Συχνὰ μου μιλῶν σὰν νὰ μὴν μπορῶ νὰ κάμω τίποτε, σὰν νὰ μὴν ξέρω τίποτε, καὶ προσπαθοῦν νὰ με κάμουν νὰ πιστέψω ὅτι θὰ πρέπει νὰ εἶμαι εὐχαριστήμενος πρὸς βρῆκα ἐργασίας. Ἀλλὰ τὰ πράγματα δὲν εἶναι ἐτσι, μοῦ δίνουν ἐργασία ὄχι γιὰ νὰ μοῦ ὀδύνην χρήματα, ἀλλὰ γιατί χρειάζονται ἐργάτες.»

«Περιμένα, ὅλοι οἱ ἀνθρώποι νὰ εἶναι ἐδῶ δὲν πραγματικὰ πολιτισμένοι, καὶ ὅτι σὲ μᾶς σὰν ξένους θὰ εἰδείξαν περισσότερη κατανόησι καὶ φιλοκλίτητα. Ἀλλὰ αὐτοὶ μὰς ἐβλεπαν καὶ νομίζαν πὼς τὸ νὰ ἐρθῶμε ἐδῶ σημαίνει ἰσὶ δὲν εἶχαμε σὸ σπῆτι τίποτε νὰ κάνουμε, ὅτι ἤμισταν πεινασμένοι καὶ γι' αὐτὸ ἤμισταν ὑποχρεωμένοι νὰ φερόμενος ὅπως τὸ ἤθελαν αὐτοί. Φυσικὰ στὸ ἐργαστήριο καὶ στὴν πόλι, τὸ βλέπει κανεὶς αὐτὸ, δὲ χρειάζεται νὰ ξέρη κανεὶς νὰ μιλά γιὰ νὰ τὸ καταλάβῃ. Ἦθελα νὰ ἀλλάξω τὴν πρῶτή θέσι πρὸς μὸς ἕδωσαν τὴν δουλειά, ἀλλὰ με ἀπειλοῦσαν ὅτι θὰ με δεστέλναν πάλι πίσω, 'στὴν πατρίδα σου, ὅπου δὲν ἔχεις καμιά δουλειά.' Ὅταν ὁ ἴδιος μετὰ ἔζησε τὰ χάρτια μου καὶ ἤθελα νὰ φύγω, με δέσωσαν μὴ νὰ θέσι.»

«Διαφορετικὰ ἀπ' ὅτι φανταζομένου ἦταν ἡ ἐργασία, δηλαδὴ τὸ εἶδος τῆς δουλειᾶς καὶ τὸ σύστημα' μοῦ ἦταν δύσκολο νὰ συνηθίσω, γιατί μὴν τέτοια ζωὴ εἶναι μονότονη, ὅλα γίνονται ρουτίνα καὶ λείπει ἡ ἀνεξαρτησία. Ὅλα βρίσκονται σὲ μὴ σκοπιμότητα καὶ αὐτὸ εἶναι ἴσως καλὸ, ἀλλὰ ὄχι γιὰ τοὺς ἰδίους τοὺς ἀνθρώπους, γιατί ἐδῶ πρέπει νὰ ζῇ κανεὶς μὴ μὴχανῆ, δὲν μπορεῖ νὰ ἐχῇ ἐλευθερία ὅπως τῆ θέλει. Ὅλα εἶναι σὰν νὰ γυρίζουν γύρω ἀπὸ ἕναν ἄξονα καὶ ἂν δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ ἀκολουθήσῃ αὐτὸν τὸ ρυθμῶ, δὲν μπορεῖ νὰ ζῆται. Αὐτὸ συμβαίνει στὶ δουλειὰ καὶ γενικὰ στὴ ζωὴ τῆς Γερμανίας, καὶ τὸ νὰ συνηθίσω σ' αὐτὰ μοῦ ἦταν πολὺ δύσκολο.»

Παρὰ τὰς ἀνωτέρω δυσχερείας, ἐπειδὴ ἡ ἀμοιβὴ ἐργασίας εἶναι σαφῶς ὑψηλότερη ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ἑλληνικὰ ἡμερομισθία, σημαντικὸν ποσοστὸν τῶν ἑλλήνων ἀποδημῶν κατορθῶνουν νὰ προσαρμωθῶν χωρὶς νὰ χάσουν τὴν ἐθνικὴν τὸν συνειδησιν καὶ νὰ ἀφομοιωθῶν, ὡς συμβαίνει μεθ' ὀρισμένους ἐξ αὐτῶν ἄλλοι ὁμοῦ ἀδυνατοὶ νὰ προσαρμωθῶν, μεθ' ἀπέλεπτα νὰ ἐμφανίζον ὑπομενεῖς ψυχικὰς ἀντιδράσεις, ἐκδηλουμέναις βασικῶς ὑπὸ τῆς μορφῆς νοσταλγίας:

«Ἐδῶ ἔχω πολλές δυσκολίες, ὅλα μόνος μου, ὑπεύθυνος ὁ ἴδιος γιὰ ὅλα. Στὸ σπῆτι ὁ πατέρας μου με συμβούλευε γιὰ ὅλα. Ἡ ζωὴ εἶναι ἐδῶ φυσικὰ καλύτερη ἀπ' ὅτι στὸ χωριό μου, ἀλλὰ τώρα, ἐπειδὴ εἶμαι ἐγὼ ἐδῶ, δὲν εἶναι γιὰ μένα καλύτερα. Καλύτερα εἶναι μόνο ἐπειδὴ ἔχω σίγουρη δουλειὰ καὶ τὴ σιγουριά πρὸς κερδοῦς λευτὰ. Καλύτερα φυσικὰ ἀπ' ὅτι στὴν Ἑλλάδα, γιατί μπορῶ νὰ μαζέψω χρήματα, ἀλλὰ μόνο ἂν μαγειρεύω ὁ ἴδιος καὶ πλένω. Εἶδα ἐπίσης πολλά, πρᾶγμα πρὸς ἄλλως δὲ θάταν δυνατό. Δὲν μπορῶ ὁμοῦ νὰ μείνω πολὺ χρόνον ἐτσι ὅσπην κατὰσται αὐτή.»

«Γιὰ μένα ἦταν καλύτερα στὸ χωριό μου. Εἶχα βέβαια οικονομικὰς ἀνεχίας, ἀλλὰ θέλω ν' ἀνανεώω καθαρὸ ἀέρα καὶ νὰ πίνω καλὸ νερὸ. Ἦρθα ἐδῶ γιὰ λόγους, καὶ ἂν ἀκόμη φέρω τὴν οικογένειάν μου δὲν θὰ μείνω πολὺ, γιατί δὲν μπορῶ ἀρτίως ἐδῶ ἡ ζωὴ. Ἐγὼ συνθησισε μετὰ ἄλλη ζωὴ, δὲν μπορῶ νὰ τ' ἀφήσω ὅλα σὸ σπῆτι καὶ ν' ἀρχίσω ἐδῶ μὴ νὰ ζωῇ. Ἐγὼ ἔκει μὴ οικογένεια, μετὰ τὴν ὁποία ἔχω ἀρτίως μὴ ἄλλη ζωὴ. Ἐκεῖ ἔπρεπε τρεῖς μῆνας νὰ ἐργάζομαι μέρη καὶ νύχτα στὰ καπνὰ καὶ μετὰ δὲν εἶχα σχεδὸν δουλειά. Ἐδῶ δουλεύω κανονικὰ, σύμφωνα μεθ' ὀρισμένον χρόνον. Ξέρω ὅτι κερδοῦς περισσότερα ἂν δουλεύω πρὸ πολλοῦ χρόνον. Αὐτὸ εἶναι καλὸ, ἀλλὰ ἐγὼ συνηθισα ἀλλιως καὶ ἔχω ἐρθεῖ μόνο γιὰ ἕνα χρόνον ἐδῶ. Ὅπως ζῶ τώρα ἐδῶ δὲν εἶναι καλύτερη γιὰ μένα ἡ ζωὴ ἐδῶ. Τὸ νὰ φέρω τὴν οικογένειάν μου ἐδῶ δὲν εἶναι δυνατό, οὔτε καὶ θέλω. Γιὰ μένα εἶναι τώρα ἐδῶ ἕνα διάστημα πρὸς τὸ περᾶν, γιὰ νὰ μπορέσω νὰ καλύτερέσω τὴ ζωὴ μου καὶ τὴ ζωὴ τῆς οικογενείας μου. Τὸ ὅτι βρίσκομαι μακριὰ ἀπ' τὴν οἰκογένειάν τὸ θεωρῶ πολὺ πολὺ ἀσχημὸν. Μὲ τὰ χρήματα εἶμαι εὐχαριστήμενος, συγκέντρῳσα 8.000 μάρκα σὲ 14 μῆνας, ἀλλὰ μαγειρεύω μόνος μου καὶ δὲν πάω σὲ καμιά ἀνεσκέδασι. Μόνον δουλειά, φανητὸ καὶ ὑπνο. Οἰκονομικὰ ἦταν καλὰ γιὰ μένα, ἀλλὰ ἄλλιως ψυχικὰ γιὰ μένα καὶ τὴν οἰκογένειάν, ἀσχημα. Ἡ γυναικὴ μου καὶ τὸ παιδί μόνον, ἐγὼ τὸ ἴδιο. Θὰ ἔλεγα, ὅτι καλύτερα θάταν νὰ μὴ εἶχα ἔρθε, κι ὡς κερδοῦς λιγότερα χρήματα.»

«Ἀπ' τὴ μὴ πλευρὰ τὸ βρίσκω καλὸ, πρὸς εἶμαι ἐδῶ, ἐπειδὴ δουλεύω ἕνα χρόνον καὶ βγάζω περισσότερα ἀπ' ὅτι σπῆτι. Ἀπ' τὴν ἄλλη πλευρὰ εἶναι πολὺ στενωπῶρα γιὰ μένα, γιατί εἶμαι μόνος μου ἐδῶ καὶ ἡ γυναικὴ μου ἐκεῖ μόνη τῆς, εἶμαι μακριὰ ἀπ' τὴν οἰκογένειάν, μακριὰ ἀπὸ φίλους καὶ γνωστούς, εἶμαι σὲ μὴ ξενίαν χώρα. Δὲν ξέρω τί μπορῶ νὰ κάμω, γιὰ νὰ μὴ στενωπῶριμα, εἶναι ἀναπόφευκτο τὴ δικὴ μου θέσι.»

«Ὡφελίμου ἦταν πρὸς ἦρθα, γιατί κερδοῦς τὸ μῆνα ἕνα ὀρισμένον ποσόν. Μέχρι τῶρα μπορέσα νὰ βάζω στὴν πάντα τὸ μῆνα 300 μάρκα. Στὴν ἀρχὴ ἔπειρα πολλὰ λιγὰ καὶ γιὰ αὐτὸ δὲν γύρισα ἀμέσως πίσω στὴν Ἑλλάδα, ἐπειδὴ δὲν εἶχα χρήματα. Μετὰ ἀρχισα νὰ παίρνω πρὸς πολλὰ,

δουλεύω μεθ' Akkord, καὶ γι' αὐτὸ καὶ εἶμαι ἐδῶ, ἀλλὰ αὐτὰ τὰ χρήματα τὰ κερδοῦς με βαρὴ δουλειά. Ἀπ' ἄλλη ὄψει πάλι ἦταν ἀσχημὸν γιὰ μένα, γιατί μοῦ κακοκαινεῖται πάντοτε ἐδῶ, νιώθω μοναχικὰ, καὶ ἡ ζωὴ μου ἐδῶ μὸς φερνεῖ μὴ ψυχικὴ ἔρημοσι.»

«Στὸ σπῆτι κυβερνοῦσα ἐγὼ ὅπως ἤθελα τὴ ζωὴ μου, ἦμουν σὲ γνωστὸ περιβάλλον, ἡ γλώσσα, τὰ ἦθη, οἱ γιορτές, γνωστὸς τρόπος στὴ ζωὴ, ἐκκλησία. Ἐδῶ νῆμαι ἕνας ξένος μετὰ ξένων καὶ δὲν μπορῶ νὰ βρῶ κάποιον με τὸν ὅποιον νὰ ταυρίζομαι. Καὶ οἱ πατριώτες πρὸς συναντῶ ἐδῶ, δὲν ξέρω τὴ εἶδος ἀνθρώπων εἶναι. Ἐκτός αὐτοῦ, δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ τοὺς βρῇ καὶ εὐκόλα, ἂν μὴν σὲ τὸ ἄλλο ἀκρο τῆς πόλεως. Ἄν καὶ εἶχα στὴν Ἑλλάδα λιγότερα χρήματα, περνοῦσα πολὺ πρὸς εὐχάριστα ἀπ' ὅτι ἐδῶ. Ἐδῶ ζῶ μόνος μου, ἀπομονωμένος ἀνάμεσα σὲ τὸσους ἀνθρώπους.»

Τὰ προβλήματα τῶν ἀποδημῶν δεξύνονται ἐπι περισσότερον καὶ ἐκ τὸς γεγονότος ὅτι ἡ ἀπουσία τῶν καθιστῶν προβληματικὴν τὴν κατὰσται τὸν οἰκείον τὸν, ὡς γίνονται φανερῶν ἐκ τῶν ἐξῆς ἀπαντήσεων:

«Ἡ γυναικὴ μου εἶναι ἐπίσης μόνη τῆς, καὶ σινοχωρεῖται ὅπως κι ἐγὼ, ὅπως μὸς γράφει. Εἶναι ὑπεύθυνη τώρα καὶ γιὰ τὴ δουλειά με φροντίτῃ, ἔχει πρὸς πολλὰς σκοτούρες, πρὸς τὴν ταλαιπωρίαν. Δὲν μπορῶ ὁμοῦ ἐγὼ νὰ ἐπιστρέψω γρήγορα, γιατί δὲν μὰζευα ἀκόμη ἀρκετὰ χρήματα.» Ἐχει δυσκολίες καὶ μετὰ τὰ παιδιά καὶ αὐτὸ με στενωπῶρει πολὺ. Εἶναι ἐχθρῶς πρὸς τὴν βοήθειαν οἱ γονεῖς μου. Κάνουν ὅλοι μαζί τὴ δουλειά σὸ σπῆτι πρὸς μποροῦν. Εἶχα πσειρεῖ τότε ἐγὼ τὰς χροφάκια καὶ πρέπει ἡ γυναικὴ μου νὰ τὰ φροντίτῃ καὶ νὰ τὰ θεριση.»

«Ἀφοῦ δὲν μπορῶ νὰ φέρω τὴ γυναικὴ μου ἐδῶ, μὸς γράφει κι αὐτὴ νὰ ἐπιστρέψω. Μετὰ περιμένομε τώρα καὶ παιδί, καὶ αὐτὸ εἶναι ἐπίσης ἕνας λόγος γιὰ νὰ ἐπιστρέψω, ἀλλὰ πολὺν καιρὸ πάλι δὲν θὰ εἶμαι.»

«Τὰ παιδιά μου εἶναι ἐπὶ ἡλικίας πρὸς πρέπει σὰν πατέρας νῆμαι ἐκεῖ γιὰ νὰ τοὺς δώσω μὴ καλὴ ἀγωγή. Δὲν ἦταν καλὸ γιὰ τὴν οἰκογένειάν μου νῆμαι ἡ γυναικὴ μου μόνη τῆς με τέσσερα παιδιά καὶ ἐγὼ σὰν πατέρας ν' ἀπουσιάζω, γι' αὐτὸ δὲν μπορῶ νὰ μείνω πρὸς πολλὰ τῶρα πιά. Θέλω νὰ ξέρω τὸ κάθε τι πρὸς συμβαίνει στὴν οἰκογένειάν μου ἀμέσως, γιὰ νὰ κανονίσω κατὰ τὸν καλύτερον τρόπο καὶ τὴ ζωὴ τῆς οἰκογενείας μου. Καὶ αὐτὰ μπορῶ νὰ τὰ κάνω, μόνο ἂν εἶμαι ἐκεῖ.»

Ἐν ὄψει τῶν ἀνωτέρω προβλημάτων ὁ συγγραφεὺς προτείνει τὴν καλύτεραν ὀργανισμὴν τῆς ἀποδημίας, ἐπι τῆς βάσει καὶ τὸν ὑπὸ τῶν ἀποδημῶν γενομένου προτάσεων. Οὗτω θὰ ἠδύνατο αἰ διύναμιεν νὰ προκωμίσουν ἐξ ἀπῆρας ὀφελείας τὸσων διὰ τοὺς ἀποδημῶς ὡς ἄτομα, ὄσον καὶ διὰ τὴν Χώραν.